

Temat: Wpływ obecności Północnej Grupy Wojsk Armii Radzieckiej na ziemie zachodnie

Propozycja innych tematów:

- PGWAR – nadzorcy czy obrońcy?
- PGWAR – dowód podporządkowania czy warunek niepodległości?

Zamierzone osiągnięcia:

Przygotowanie przed lekcją – uczeń:

- rozumie pojęcia Północna Grupa Wojsk Armii Radzieckiej;
- zna genezę przebywania PGWAR na ziemiach polskich;
- potrafi wymienić przykładowe miejscowości stacjonowania wojsk radzieckich;
- umie podać datę i okoliczności opuszczenia Polski przez wojska radzieckie.

• Cel ogólny:

- poznanie okoliczności związanych z pobytom obcych wojsk na ziemiach zachodnich jako formy podporządkowania Polski i innych państw komunistycznych nadrzędnej władzy ZSRR;
- poznanie okoliczności związane z odzyskaniem pełnej suwerenności.

• Cele operacyjne:

A. Uczeń zna:

- czas stacjonowania PGWAR w Polsce,
- przykładowe miejsca stacjonowania radzieckich jednostek wojskowych,
- stan budynków i miejscowości pozostawionych po opuszczeniu przez wojska radzieckie granic Polski.

B. Uczeń rozumie:

- przyczyny kwaterowania w Polsce wojsk radzieckich,
- sposób w jaki stacjonowanie obcych wojsk wpływało na ograniczenie suwerenności kraju,
- przyczyny i znaczenie opuszczenia przez wojska radzieckie polskiego terytorium (odzyskanie przez nas pełnej suwerenności),
- przyczyny zniszczeń środowiska naturalnego przez PGWAR.

C. Uczeń potrafi:

- wskazać na mapie miejscowości stacjonowania PGWAR,
- wyjaśnić okoliczności stacjonowania PGWAR (plusy i minusy),
- określić relacje pomiędzy wydarzeniami politycznymi i ich wpływem na życie codzienne mieszkańców miejscowości,
- dostrzec różnorodność zachowań w relacjach pomiędzy żołnierzami radzieckimi i mieszkańcami,

- na podstawie zebranych informacji i własnych obserwacji (tam, gdzie jest to możliwe) potrafi wymienić przykłady zmian w środowisku naturalnym spowodowanych stacjonowaniem PGWAR,
- ustalić w jaki sposób zostały zagospodarowane tereny po stacjonujących oddziałach radzieckich.

• **Cel wychowawczy:**

- kształtowanie poczucia bycia suwerennym narodem jako wartości nadrzędnej wolnego i demokratycznego świata.

Środki dydaktyczne:

- archiwalia lub wywiady z mieszkańcami, którzy stykali się ze stacjonującymi żołnierzami radzieckimi i ich rodzinami,
- filmy dokumentalne (np. Polskiej Kroniki Filmowej lub podobne, będące w posiadaniu wrocławskiego ośrodka telewizyjnego),
- materiały ikonograficzne (patrz płyta),
- mapa historyczna.

Metody nauczania :

wykład, rozmowa nauczająca, dyskusja, pokaz

Czas trwania zajęć :

Lekcja 1 lub 2 x 45 min.

Uwagi dodatkowe:

- Zajęcia można poprzedzić wcześniejszym (ok. 2 tyg. wcześniej) przydziałem zadań:
 - ustalenie miejscowości, w których stacjonowały wojska radzieckie,
 - wyszukanie śladów pobytu żołnierzy PGWAR w swojej miejscowości lub najbliższej okolicy, (można skorzystać z materiałów ikonograficznych – patrz płyta),
 - zebranie relacji mieszkańców dotyczących ich stosunku do wojsk radzieckich w Polsce, kontaktów z żołnierzami radzieckimi lub ich rodzinami,
 - obejrzenie filmu Waldemara Krzystka „Mała Moskwa” lub fragmentów spektaklu „Ballada o Zakaczawiu” tegoż reżysera.

Bank pomysłów:

Podsumowanie w klasach starszych – debata klasowa na temat: „PGWAR – strażnicy podporządkowania czy obrońcy naszych granic?”

W klasach starszych można wykorzystać instrukcję dla placówki KGB w Warszawie z 1947 r. – warto oprzeć lekcję na pracy z tekstem przy podaniu uczniom informacji o zastrzeżeniach dla tego dokumentu: www.videofact.com/mark/kgb/kgb_warszawa.htm

PROPONOWANY PRZEBIEG LEKCJI:

1. Czynności porządkowe, przypomnienie planu zajęć.
2. Wyjaśnienie tematu zajęć i ich celu.
3. Przypomnienie sytuacji politycznej w Europie po II wojnie światowej i znaczenia powstania bloku komunistycznego dla losów powojennej Polski:
 - zakończenie wojny jako koniec dobrych stosunków pomiędzy ZSRR a Aliantami;
 - konferencja w Jałcie – podział Europy na strefy wpływów;
 - zimna wojna w Europie;
 - utworzenie dwóch przeciwnych bloków militarno-politycznych;
 - sytuacja geopolityczna Polski (podporządkowana rządowi komunistycznemu).
4. **Omówienie przyczyn i okoliczności stacjonowania wojsk PGWAR na ziemiach zachodnich:**
 - wytłumaczenie pojęcia PGWAR;
 - 29 maja 1945 – w wyniku dyrektywy Głównej Kwatery Naczelnego Dowództwa Sił Zbrojnych ZSRR („Stawki”), dotychczasowe fronty zostały przeformowane na Grupy Wojsk;
 - w przypadku rozpoczęcia wojny zaczepnej, po przełamaniu frontu wroga, na Łabie PGWAR miała być rozwinięta do natarcia jako drugi rzut, związać przeciwnika bojem opóźniającym aż do chwili nadejścia posiłków;
 - obszar działalności Północnej Grupy pokrywał się z obszarem Polski, z wyjątkiem Szczecina, który podlegał Grupie Wojsk Okupacyjnych w Niemczech;
 - siedzibą dowództwa grupy była Legnica, która stała się największym skupiskiem wojsk sowieckich w Polsce, jej eksterytorialna władza objęła ok. 1/3 miasta, wydawano własną gazetę – „Znamia Pobjedy”;
 - przy dowództwie PGWAR na stałe urzędowali polscy pełnomocnicy/delegaci (a faktycznie, łącznicy);
 - oprócz broni konwencjonalnej PGWAR posiadała na terytorium Polski składy z amunicją nuklearną, w postaci głowic do rakiet i bomb lotniczych.
5. **Wpływ na Polskę:**
 - **instrument, za pomocą którego władze radzieckie mogły wymusić uległość,**
 - **przykłady stosowania nacisku:**
 - niespodziewany koncentryczny marsz jednostek PGW na Warszawę w kluczowych dniach października 1956;
 - liczne ćwiczenia wojskowe w czasie poprzedzającym wprowadzenie stanu wojennego w 1981 roku.
6. **Zakończenie stacjonowania PGWAR w Polsce:**
 - **Przyczyny:**
 - zmiana sytuacji politycznej na świecie;
 - pierestrojka w ZSRR.;
 - ostatnia jednostka łączności z Rembertowa opuściła Polskę 17 września 1993 r.;
 - pozostawiono zrujnowane, ograbione ze wszystkiego, co mogłoby stanowić jakąkolwiek wartość, budynki koszarowe, budynki mieszkalne, składy i magazyny. Opuszczono i zniszczono lotniska, ziemię skażono chemicznie substancjami rozlanymi na terenie byłych baz paliwowych, na poligonach pozostawiono pełno niewybuchów (można wykorzystać materiał ikonograficzny – patrz płyta).

7. Przedstawienie informacji zebranych wcześniej przez uczniów według planu:
 - miejsca stacjonowania wojsk radzieckich w Polsce;
 - informacje archiwalne (ewentualnie z tekstów źródłowych) na temat rozmieszczenia i funkcjonowania baz sowieckich w kraju;
 - relacje i wspomnienia mieszkańców;
 - wygląd pozostawionych terenów (o ile znajdują się w pobliżu).
8. Bieżąca kontrola nauczyciela przedstawianych przez uczniów informacji.
9. Rozmowa dotycząca stacjonowania wojsk radzieckich w Polsce:
 - Jaki wpływ miało stacjonowanie PGWAR na życie codzienne mieszkańców?
 - Jak wpływało to na ich wzajemne relacje?
 - Jakie spowodowało zmiany krajobrazu i środowiska przyrodniczego?
 - Jakie są dzisiaj ślady pobytu armii radzieckiej w Polsce?
 - Jakie znaczenie miało dla Polaków opuszczenie Polski przez obce wojska?
 - Czy można uznać, że Polska w trakcie stacjonowania PGWAR była niepodległym krajem?
10. Podsumowanie lekcji i ocena aktywności uczniów.

Przydatne pozycje i strony:

- » *Armia Radziecka w Polsce 1957-1993. Dokumenty i materiały, Warszawa 2002.*
- » *Armia Radziecka w Polsce 1944-1956. Dokumenty i materiały, Warszawa 2003.*
- » *Krogulski Mariusz Lesław, Okupacja w imię sojuszu. Armia Radziecka w Polsce 1944-1956, Warszawa 2000.*
- » *Krogulski Mariusz Lesław, Okupacja w imię sojuszu. Armia Radziecka w Polsce 1956-1993, Warszawa 2001.*

- W www.poradzieckie.abc.pl
Informacje o obiektach i formacjach wojskowych Północnej Grupy Wojsk Armii Radzieckiej, które stacjonowały w Polsce
- W www.pl.wikipedia.org/wiki/Garnizony_Armii_Radzieckiej_na_terytorium_Polski
Spis jednostek Armii Czerwonej stacjonujących na ziemiach polskich
- W www.polskatimes.pl/fakty/wojsko/45149,poradzieckie-bazy-wojskowe-wciaz-nas-strasza,id,t.html
Łukasz Krajewski, Poradzieckie bazy wojskowe wciąż nas straszą, „Polska. The Times”, 30.09.2008.
- W www.pl.wikipedia.org/wiki/Północna_Grupa_Wojsk
- W www.polityka.pl/archive/do/registry/secure/showArticle?id=3353722
Marek Henzler, Drodzy towarzysze. Koszty pobytu Armii Radzieckiej w PRL, „Polityka”, (Pomocnik historyczny), nr 1(6) – nr 4 (2589), 27.01.2007, s. 15.
- W www.rp.pl/artukul/192416_Ogni_Moskwy_nie_ma_juz_w_Polsce.html
Maja Narbutt, Ogni Moskwy nie ma już w Polsce, „Rzeczpospolita”, 18.09.2008
- W www.videofact.com/mark/kgb/kgb_warszawa.htm
Instrukcja dla KGB ambasady radzieckiej w Warszawie z 1947 r.